א)שמגלגלים זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב ואי סלקא דעתך ארץ ישראל מוחזקת מאי קא מסתפקא ליה היא גופה קא מסתפקא ליה דכתיב [1]ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם או דלמא שמורישין ואינן יורשין ופשטו ליה תרוייהו ב)ירושה לכם מאבותיכם ומורישין ואינן יורשין והיינו דכתיב [2]תביאמו ותטעמו בהר נחלתך תביאנו לא נאמר אלא תביאמו מלמד שמתנבאין ואינן יודעין מה מתנבאין [3]ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה אפשר עמדו לפני משה כו' ולא אמרו להן דבר ועמדו לפני הנשיאים וכל העדה אלא סרס המקרא ודרשהו דברי רבי יאשיה אבא חנן אמר משום רבי אליעזר בבית המדרש היו יושבין והלכו ועמדו להן לפני כולן במאי קמיפלגי מר סבר ג)חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב ומר סבר ד)אין חולקין והלכתא חולקין והלכתא אין חולקין קשיא הלכתא אהלכתא הלכתא אהלכתא לא קשיא ה)הא דפליג ליה רביה יקרא הא דלא פליג ליה רביה יקרא תנא בנות צלפחד חכמניות הן דרשניות הן צדקניות הן חכמניות הן שלפי שעה דברו דא"ר שמואל בר רב יצחק מלמד שהיה משה רבינו יושב ודורש בפרשת יבמין שנאמר [4]כי ישבו אחים יחדו אמרו לו אם כבן אנו חשובין תנה לנו נחלה כבן אם לאו תתיבם אמנו מיד [5]ויקרב משה את משפטן לפני ה' דרשניות הן שהיו אומרות אילו היה [לו] בן לא דברנו והתניא בת אמר ר' ירמיה סמי מכאן בת אביי אמר אפילו היה בת לבן לא דברנו צדקניות הן שלא נישאו אלא להגון להן תני רבי אליעזר בן יעקב אפילו קטנה שבהן לא נשאת פחותה מארבעים שנה איני והא אמר רב חסדא ניסת פחותה מבת עשרים יולדת עד ששים בת עשרים יולדת עד ארבעים בת ארבעים שוב אינה יולדת אלא מתוך שצדקניות הן נעשה להן נס כיוכבד דכתיב [6]וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי

אפשר

שמגלגלים זכות. שהבנים והקרובים יירשו את קרוביהם: **על ידי זכאי.** בנות צלפחד: **וחובה.** היינו סקילה שממורה דנוח הוא לאדם לידון בחנק: **על ידי חייב.** מקושש: **היא גופה.** קמבעיא ליה מה דפשיטא לן השתא דארץ ישראל מוחזקת היא קמספקא ליה ולאן דפשיטא לן היינו ממאי דפשט ליה הקב"ה והעברתי זה חלק בכורה [קיח:]: **דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה.** והאי מורשה לשון ירושה משמע כמו למורש קפוד (ישעיה יד) מועד מופת מולא מורד וגם לשון מוריש לאחרים מדלא כתיב ירושה. וקא מיבעיא ליה האי מורשה דקאמר רחמנא פשיטא לי דמורישין ואינן יורשין הוא מדכתיב מורשה ולא כתיב ירושה ועוד שהרי כבר מתו כולן במדבר אלא הכי קמבעיא ליה מי איכא למימר נמי דהכי קאמר ירושה היא לכם מאבותיכם ונוטל בה הבכור חלק בכורה דכיון דכתיב לכם מורשה ירושה היא לכם נמי בעי למימר: **או דלמא מורישין ואינן יורשין.** לחוד קאמר אבל אינה ירושה להם ולא יטול בה הבכור חלק בכורה: **ופשטו ליה.** משמיא דתרוייהו משמע מדאמר ליה רחמנא והעברת זה חלק בכורה ש"מ דירושה היא לכם מאבותיכם נמי קאמר רחמנא אבל מורישין ואינן יורשין ממילא הוה ידע כדפרישית והאי דפשט ליה תרוייהו לא קאי אמורישין ואינם יורשין אלא אירושה היא לכם מאבותיכם קאי וממילא ידע דתרוייהו קאמר רחמנא דכתיב מורשה ולא כתיב ירושה ועוד שכבר מתו מתי מדבר. כן נראה בעיני ועיקר: **כיוצא בדבר אתה אומר.** דכי היכי דהאי מורשה אתא להתנבאות עליהן דמורישין ואינן יורשין ואע"ג שלא חטאו עדיין חטא דמרגלים ולא נגזרה גזירה כך אנו מוצאים פסוק אחר שנתנבאו שלא יכנסו לארץ ואע"פ שעדיין לא נגזר עליהן שלא ליכנס: **תביאמו.** לאחרים משמע: **אפשר עמדו לפני משה ולא אמר להן כלום.** והלכו אחרי כן לפני אלעזר משה לא שנאה אלעזר מנין לו ואפשר שאלעזר לא אמר כלום והלכו אחרי כן לפני הנשיאים ואח"כ לפני העדה: ה"ג **והלכו לפני הנשיאים וכל העדה אלא סרס את המקרא כו'.** ולא גרסינן ולא אמרו כלום: **ודרשהו.** כלומר דרשהו כאילו כתוב למפרע ותעמדנה לפני משה ומקמי משה עמדו לפני אלעזר ומקמי אלעזר עמדו לפני הנשיאים ומקמי הנשיאים עמדו לפני העדה. והאי דלא כתב ותעמדנה לפני העדה ולפני הנשיאים ולפני אלעזר ולפני משה היינו לפי שאינו רוצה להקדים בפסוק תלמיד לרב אלא ראשון ראשון חשוב: **בבית המדרש היו יושבין.** משה ואלעזר ונשיאי העדה ה) ועמדו לפני כולן ששאלו לכולן ביחד וחלקו כבוד לתלמידים במקום רבותיהם: **אבא חנן סבר חולקין.** דכל זה חשיבותו של רב הוא וניחא ליה: **רבי יאשיה סבר אין חולקין.** הלכך מסרס המקרא: **הא דפליג ליה רביה.** לתלמיד יקרא ודאי ניחא ליה שיחלקו לו גם אחרים כבוד ומשה רבינו הוה פליג יקרא לכל ישראל וכן זה לזה: **חכמניות הן.** בדרך ארץ: **שלפי שעה דברו.** שכשמצאו פתח לדבריהם באו בעלילה ובטענה מעלייתא לבית דין כדמפרש ואזיל: **בפרשת יבמין.** ובן אין לו [דברים כה] עיין עליו [יבמות כב:]: **אם כבן אנו** (א). לפטור אמנו מיבום שהרי היבם קם על שם אחיו לנחלה כדדרשינן ביבמות (דף כד.) והבן מונעו מלייבם את אמו ומלירש את אביו ופוטר הוא את אמו ויורש את אביו ואף הבת כן. וסברא בעלמא הוא: **אילו היה לו בן.** כדכתיב כי אין לו בן [במדבר כז] וכבר היה ידוע (ב) שהבן יורש את אביו שהרי היו יודעות פרשת נחלות כדאמרן לעיל דלא הוה מספקא להו אלא אי נוטלות חלק בכורה אם לאו ונמצא שהיו יודעות לדרוש דהאי דכתיב [שם] ובן אין לו והעברתם וגו' הא יש לו בן הוא קודם לבת ולא כדאמר רב פפא לאביי לעיל בפרקין (דף קי.) אימא בן ובת לא האי לירש בו ולא האי לירש בו: (הגה"ה. ואם לאו שאין הנקבות חשובות זרע תתיבם אמנו לאחד מאחי אבינו והוא יירש נחלת אבינו ובן היוצא ממנו לאמנו יירש אחריו נכסי אבינו. ע"כ תוס'): **והתניא.** אילו היתה בת לא דברנו. והמקשה עצמו אינו יודע לפרשה: **שאפילו היה בת לבן לא דברנו.** שהיו יודעות לדרוש שהבת אינה יורשת עם בת הבן כדאמרן לעיל [קטו:]: **שלא נישאו אלא להגון להן.** כדאמרן לקמן [קכ.] בנות צלפחד הותרו להנשא לכל מי שירצו כדכתיב [במדבר לו] לטוב בעיניהן וגו' אלא מה אני מקיים למשפחת מטה אביהן תהיינה לנשים עצה טובה השיאן הכתוב שלא ינשאו אלא להגון להן. אלמא משפחת מטה אביהן הגונין היו ואשכחן שנישאו להם כדכתיב [שם] ותהיינה מחלה ונועה חגלה ומלכה ותרצה לבני דודיהן לנשים דאף על גב דהותרו לטוב בעיניהן לא רצו להדבק אלא בהגונים: **לא נישאת פחותה מארבעים.** שהיו מצפות להגון להן: **שוב אינה יולדת.** ואם נתעכבו עד ארבעים שנה לא היה אדם נושא אותן והן נמי לא היה להן להתעכב עד ארבעים שנה מאחר שלא ילדו עוד: ומשני **מתוך שצדקניות היו.** בטוחות בצדקתן שיעשה להם נס כיוכבד ולכן נתעכבו עד ארבעים שנה בשביל להנשא להגון כיוכבד שילדה אחר ארבעים ו) ומיהו נישואיה איכא למימר דהיו קודם ארבעים:

אפשר

אילו היה לו בן **לא** דברנו. פ"ה שכבר היו יודעות פרשת נחלות וקשה דהא אכתי לא נאמרה כדאמרינן לעיל שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן ועוד דאפילו יודעות פרשת נחלות דבן ובת יורשין היאך יודעות דבן קודם לבת הא אכתי לא נאמר וכל בת יורשת נחלה ואם כן איכא למימר כדפריך רב פפא לעיל לאביי איכא בן ובת לא האי לירות כו' ועוד אם היו יודעות פרשת נחלות למה הוצרכו לדבר מכח פרשת יבמין ונראה לרשב"א דהיו יודעות מוהתנחלתם לבניכם ולא לבנותיכם א"נ מסברא משום דבת (ג) מסבת נחלה ולא בן אי נמי מדכתיב לאלה תחלק (את) הארץ היינו זכרים ועוד קשיא לן דקאמר אילו היה בת לבן לא דברנו והא אכתי לא נאמר משמוש נחלה ונראה לפרש לא דברנו לפי שלא היה להן או שום כח לדבר אבל עכשיו שאין [בת] בן יש ז)(להן כח) מפרשת יבמין: **אפילו** קטנה שבהן **לא נשאת פחות מארבעים שנה.** נראה לרשב"א דסבר לה כמ"ד (שבת דף צו:) צלפחד היינו מקושש ומעשה המקושש היה בתחלת ארבעים מיד אחר מעשה מרגלים דאמר במדרש דלשם שמים נתכוין שהיו אומרים ישראל כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ ממעשה מרגלים שוב אין מחויבין במצות עמד וחילל שבת כדי שיהרג ויראו אחרים ולא נשאו עד סוף ארבעים שנה כדמוכחי קראי:

מתיב

עין משפט נר מצוה

ל א ב מיי' פ"ה מהל' ת"ת הלכה ח סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף לח [וברב אלפס קדושין פ"א דף רמא:]:

◆

רבינו גרשום

ומאי קמיבעיא ליה למשה. אם נוטלות חלק בכורה: אם לאו הואיל דמוחזק הוא הרי ידע דודאי נוטלות והא לא אצטריך וקשיא לרבא דאמר ארץ ישראל מוחזקת היא. ומשני לעולם מוחזקת היא ודקא קשיא לך מאי קא מיבעיא ליה. היא גופה קא מיבעיא ליה אי מוחזקת היא כי היכי דנוטלות חלק בכורה אי לאו וכהאי גוונא דכתיב ונתתי אותה לכם מורשה אני ה' דאמר להו ליוצאי מצרים ומשום הכי מספקא ליה האי דקאמר הכי משמע ירושה היא לכם מאבותיכם ממש ולא לבניכם ותטלו חלק בכורה (ולא לבניכם) או דלמא הכי קאמר מורשה משמע אתם מורישין אותה לבניכם דנוטלין בה פי שנים אבל אתם אין יורשין אותה משום דבמדבר יפלו פגריכם משום דמספקא ליה אי אמריי הכי אי הכי קא (מיבעיא) [פשטו] לי' ב"ד של מעלה תרוייהו ירושה היא לכם מאבותיכם ותטלו בה פי שנים דכבר מוחזקת היא לכם מאבותיכם אבל מורישין אתם אותה לבניכם ואין אתם יורשין אותה. והיינו דקאמר בהאי לישנא מורשה כלומר להוריש ולא לירש: ומתנבאין ואינן יודעין מה מתנבאין. כלומר שניבאו על עצמן שלא יכנסו לארץ אלא בניהם ולא נתכוונו לכך: אפשר עמדו לפני משה ולא אמר להם כלום וכו'. אם משה שהיה רבם לא היה יודע להשיב להן כל שכן אידך ומאי קא בעיין קמייהו תו: אלא סרס. הפך את המקרא הקדם המאוחר ודרוש ותעמודנה לפני העדה ולפני הנשיאים ולפני אלעזר הכהן ולפני משה: מר סבר. ר' יאשיה: חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. דשואלין לתלמיד תחלה אפי' במקום הרב ואבא חנן סבר אין חולקין אלא למשה שאלו הלכו ועמדו כולם לפני משה לידע מה משיב להן: הא דפליג ליה רביה יקרא. שמכבדו ונושאו כבוד חולקין: שלפי שעה דברו. כלומר המתינו עד שנזדמנה שעה טובה לדבר בשעה שפוסק משה בפרשת יבמין ואמרו אם כבן אנו נחשבין נירש כבן כדאמרינן בריש פירקין כיון דלענין ייבום בן ובת כי הדדי נינהו לענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי ליהוי. ואי לאו דהוי כמאן דלית לאבינו יורש תתייבם אמנו וחכמה היא זו: דרשניות היו. שהיו יודעות לדרוש דבת במקום בן אינה יורשת מדקאמרי ובנים לא היו לו מכלל דאם היו לו קודמין: והתניא בת. כלומר דאית ברייתא דאמר שאלמלי היה בת לא דברנו: סמי מיכן בת. דהאי ברייתא לאו דוקא דהנהו גופייהו בנות הוו: שאפילו היה לאבינו בת לבן והבן מת בחייו לא דברנו שהיינו יודעין שבת הבן קודמת לנו והיינו דקאמר דרשניות היו שהיו יודעין לדרוש כן: לא נישאת פחותה ממ' שנה. שהמתינו להגון להם:

מסורת הש"ס

א) [שבת לג. וש"נ], ב) [ע"ז נג:], ג) [יומא סט. סוטה מ: מא:], ד) [במדבר כו], ה) [ונשיאים והעדה רש"ש], ו) [פסים רש"ש], ז) שאין בת בן יש לגירסת מפרשת. רש"ל.

◆

תורה אור השלם

1 והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני יי: שמות ו ח

2 תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכון לשבתך פעלת יי מקדש אדני כוננו ידיך: שמות טו יז

3 ותעמדנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאם וכל העדה פתח אהל מועד לאמר: במדבר כז ב

4 כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה: דברים כה ה

5 ויקרב משה את משפטן לפני יי: במדבר כז ה

6 וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי: שמות ב א

◆

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה אם כבן אנו חשובות לפטור אמנו מייבום נ"ב פירש שהרי: (ב) ד"ה אילו וכו' ידוע להן שהבן: (ג) תוס' ד"ה אילו וכו' דבת מעברת נחלה ולא בן וכו' דקאמר אפילו היה בת:

◆

מוסף רש"י

חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. תלמיד קטן חולק כבוד לתלמיד גדול ממנו ואע"פ שהרב שם, ואין גנאי לרב (סוטה מ:) ואינו כמתמעט כבוד הרב (יומא סט.). סרס המקרא. הפכהו מראשו לסופו (סנהדרין יד.).